
HAGYOMÁNY

KÖRÖK ÉS VIRÁGOK

Népi epikánk perifériájáról

BURÁNY BÉLA

Az arató kaszája sosem csak a kenyérmagot vágja le. A néprajzi gyűjtemények anyagába természetszerűleg kerülnek olyan termékek, amelyek nem tartoznak szorosan az éppen összegyűjteni szándékozott műfaj, műfajok közé. A lejegyzés mégis (legyen az akár tudatosan, szándékosan vagy éppen nem céltudatosan, úgymond „véletlenül” szalagra, papírra került adat) egy szempont szerint mindig indokolt: mi minden az a mag, amit a cséplőgép földünkről ma zsákokba ömleszt? A néprajztudomány szempontjából sohasem lehet érdektelen, mi minden az, amit a nép ma tud, sajátjaként ismer el, mi az, amit szeret, mikor, miért, mit énekel.

A szelektálás, a „mire való” már az okos tudomány és — nem utolsósorban — a szempontok kérdése.

Mert például, kibem nem formálódott még meg a gondolat: mennyivel gazdagabb lenne ismeretvilágunk magunkról ma, ha az új vallás papjai kilencszáz-egynéhány év alatt nem végeztek volna tűzzel-vassal éppen annyira lelkiismeretes, az egyedül üdvözítő hit értelmében öntudatos munkát, vagy ha (jóval közelebbi korból) mondjuk teljességében ismerhetnénk „tsatska fűzfapoéták fajtalan énekei” meg „fajtalan lutrikámos fűzfapoétáknak szemtelen beszéde” címmel bélyegzett virágénekeinket; vagy ha az írásbeliség különböző korából bár csak helyenként ránk maradt volna az énekelt, mondott, játszott dal- és szöveganyag teljes keresztmetszete!

Szem előtt tartva a dolgok természetes értékrendjét, ennek az írásnak a célja semmiféleképp sem a népszerűsítési szándék, nem is a messze gurult almák tisztára törlése. Megmutatás csak. A tisztábban látás érdekében.

EGY MŰBALLADA

Ma már mindenki előtt világos, hogy a népdalt nem úgy költi „a nép”, hogy egy-egy nótára alkalmat adó csoportosulásakor valakiben felöltött dallam- vagy szövegsorhoz egy másik éneklő új sort énekel. Ez a

kissé romantikus elképzelés gyakorlatilag — elképzelhetetlen. A népdal nótafák ajkán születik. Valaki szerkeszti őket tehát, csakhogy mind dallamukat, mind szövegüket illetően hagyományos formaigények külső és belső törvényei szerint. A csoportosulás csak a szájra kapásra, az eltanulásra ad alkalmat. Aztán a kezdeti forma alakul, változik, már egy közösség ízlése szerint, s válik egy közösség érzés és formavilágának eleven tükrévé, olyanná, ami vidékenként, falvakként vagy akár faluvégeként más és más árnyalatot mutathat.

Bár sok mindenben más, alapfokon hasonló a helyzet az epikai dalok, többek között a balladák esetében is. Ezek magva maga az esemény, melynek egyik lényeges jellemzője a konfliktusból eredő, jobbára tragikus vég, felépítésük egyik fő vonása pedig, hogy hagyományos formulák alkalmazásával, beépítésével alakul, melyek miatt teljesen különböző eseményekre épült balladák sokszor egymásból eredőnek vagy ronkíthatónak tűnnek. A kiválasztott tipikus esemény formába öntésekor, részint már az induláskor, de jóval inkább a terjedéskor a hagyomány „előre gyártott elemekkel” is szolgál. Aztán, egy-egy helyi eseményhez való idomulása közben új vagy újnak tűnő részlettel bővül a ballada, amit a továbbterjedés megtart, leválaszt vagy mással helyettesít, s ezzel a variációképzés számtalan lehetőségének nyit kaput, hisz az elemek, a formulák nem mindig maradnak a formai változatok keretein belül, hanem velük sokszor maga a cselekmény is változik.

A műdal, a műballada írott, fixált szöveg és ugyanilyen dallam. A szájhagyományos terjedés ezen is változtathat, alakíthat, ha a közösség elfogadja, éneklí, az írott forma azonban sokszor (sokáig?) visszanyarítja a változatképzést az eredeti külalakhoz. A népdalt az egyik faluban így éneklí, a másikban úgy. A népdal esetében a „nálunk ezt így éneklí”-hez nem lehet hozzáfűznivaló, legfeljebb az, hogy „ez szebb” (s ez lehet ízlés dolga is) vagy hogy „tisztább”, s ez a dallamnak vagy a szövegnek a hagyományos rendszerekhez való közelségére vagy távolságára mutat. A műdalt is helyenként máshogy éneklí, nem is keveset, hisz hány műdal volt népdalképzés kiindulópontja! Itt azonban a „nálunk ezt így éneklí” mögött ott a megjegyzés: „pedig ez így van!”, az eredetire utalva.

A műdal ezzel eleve erőszakosabban hat a közízlésre.

A modern információs eszközök: a nyomtatás, a rádió, a televízió, a rögzítő, tudatosító hatást hihetetlen mértékben felfokozzák a dalkultúra, a dalízlés terén is. Egy-egy kiválasztott formában sokat forgatott népdal a tájanként képzett változatokat is visszaszoríthatja. Egy-egy jó énekes ma még nemegyszer több változatban is ismer egy dalt, néha „mi így énekeltek” és „a rádióból így tanultam” tudatos elválasztásával. De csak az énekesek java.

A műdal nem minden esetben készül hagyományos vagy ezekből eredő, általánosoként is elfogadható ízlésnormák figyelembevételével. (Egy-

egy szöveg, sokszor minden szakismeret nélkül is könnyen megítélhető — bődületes marhaság.) Műsorra tűzésének nem áll elébe gátként egy szűkebb népközösség ízlés- és érdeklődésvilága: tetszik-e neki, megtanulja-e, befogadja-e (akkor tovább terjedhet), hanem egyenest a nagyvilágba száll. A műsorba engedéssel a kisebb népközösség szerepét egyedek vállalják. S mivel már a középkorban sem a keresztvíz tette a keresztényt s nem vált tudóssá, aki talárt öltött, a megítélés mércéje sokféle. És mi minden nyom a latban?! Az énekes, a zenész kívánságai, az egyéni ízlés, az, hogy ki a szerző s nem az, hogy mit művelt stb. stb. Egy-egy nemzeti címkével védjegyzett műsor („magyar” nóta, csárdás), bár sokszor képviseli, nem mindig hú tükre a címkét adó közösség lelkivilágának.

Vannak azonban műdalok, melyeknél már szakismeret kell a könnyebb vagy nehezebb műfaji elhatároláshoz: „műdal”, „műdalos”, „műdal eredetű” számtalan átmeneti lehetőséggel, jegyek, tulajdonságok szerint. Az „eredeti” felderítése sokszor korántsem könnyű feladat, más-kor véletlen műve, illetve hatalmas anyagismeretet vagy sok munkát igényel.

Egy-egy újabb kori nép- vagy műballada eseményének, keletkezési körülményeinek felkutatása ma még sokszor könnyebb, hiszen maga a szöveg is nyomra vezethet. Elsődleges alakjának és főleg szerzőjének felkutatása azonban korántsem egyszerű, még akkor sem, ha az esemény emberemlékezettel befogható közelmúltban történt. Felkutatásuk azonban sok érdekes adattal szolgálhat.

Az, hogy egy dal a népdalok vagy a műdalok kategóriájába tartozik-e éneklés közben nem érdekli túlságosan a „széles népréteget”, legfeljebb azokat a mi vidékünkön elenyésző számú népdalkedvelőket, akiknél ez már tudatos, s igen sokszor a szó pozitív értelmében kicsit modorosság is. (Az elmélyült hozzáértéshez szélesebb körökben hiányzik az útmutató, a specifikus zenei oktatás. Zömmel itthon képzett zenei oktatóinkból is hiányzik. Hol tanulták volna? Zenei anyanyelvi képzettségünk így önképzés, esetleg szerencse, és sajnos nem rendszeres, metodikus oktatás dolga ma sem.)

A bogojai molnárlegényről szóló dalt a gombosiak sajátjukként éneklék és szeretik. Sokan és szívesen tartják „népi” eredetűnek (a népballedák „értékeinek” tudatában), bár ez nem sok szakismerettel is kizárható. A köztudat Kálóczy Imrének tulajdonítja szövegét, a falu nemrég elhunyt krónikás naiv költőjének.

A dalszületés előzménye, maga az esemény sok mindenben kedvezően hatott az elterjedésre és a megrögződésre. A falubeli vízimolnárlegény, Pásti Lajos tragikus halála mélyen megrendítette az egész falut. A „fiatal halott” s a „tragikus halál” már önmagában véve is megrendítő té-

nyén kívül közrejátszott ebben az esemény dátuma: pünkösdi vasárnapja, s mindezt felfokozta, hogy tervezett jegyváltása napján történt.

A megéneklés azonban mégis „kívülről” érkezett, az 1940. május 26-ai *Reggeli Újság* hasábjain, a következő levél kíséretében:

„Kedves Pásti Lajos Öcsém,
mire szerencsétlen végzeted híre hozzám eljuthatott, Te már elpihentél a bogojai akáclombos temetőben... Nem kísérhettelek hát el azon az úton, amelyen pünkösdi bálba akartál menni, de amelyen éppen piros pünkösdi napján ének és cigányzene kísért, de a sírodba...

Azonban ezúton még az éneket és zenét is túljazongta a zokogás: megsirattak drága Szüleid, itthagytott Mátkád, legény- és lánypajtásaid és velük az egész falu apraja-nagyja, mert egyike voltál falud legérdemesebb, legderekebb legényeinek...

Elküldöm azért én is sírodra sirató virágcsokromat... De nem olyan virágot, melyet a napfény elhervaszthat, vagy zápor porba verhet, hanem olyat, amely a sírodról szívekbe, onnan nótás ajkakra szállhat, hogy még sokáig viruljon...

Itt küldöm hát szülőfaludnak e Rólad síró versemet és dallamommal együtt. Bennük legény- és lánypajtásaid testvérhangokra találhatnak. Zendüljön fel hát ajkukon e dal és őrizze sokáig a Te drága, fájó emlékedet:

BOGOJAI VÍZIMALOM

Bo-go-ja-i vízi-malom de las-sú a ke-re-ke,

Bo-go-ja-i molnárlegényt mégis szíven ü-töt-te.

Bo-go-ja-i molnárlegény pünkösdi pi-ros ró-za,

Bo-go-ja-i vízi-malom, jaj, de megsápasztot-ta.

„Ne sírj, ne ríj, édesanyám, inkább hallgasd szavamat,
Vedd elő a sifonérből az ünneplő ruhámat,
Tedd ide az ágyam elé pörge, kis kalapomat,
De messze kell elmenni a te szomorú fiadnak!

Ne sírj, ne ríj, édesanyám, inkább gyere közelebb;
Vedd elő a sifonérből a szép selyemkendőmet.
Küldd el az én galambomnak és tiszteltesd nevembe,
Hulló könnyét, forró könnyét csak ezzel törülgesse.”

Megállt már a vízimalom, nem jár lassú lapátja:
Most indul a molnárlegény az utolsó útjára.
Gyertek, lányok, muzsikával kísérik koporsóját,
Úgy sirassuk a pünkösdkor lehullott piros rózsát.

Bodroghy Szabolcs¹

A dal költője, rendes nevén Tóth Béla Bajmokon született 1901-ben, s Magyarországon, Berkesd határában halt meg 1952-ben. Elütötte egy autó. A második világháború előtt és alatt is a *Reggeli Újságba*, a *Szívbe*, a *Munka* című lapba, de a *Kalangyába* is írt, jobbára verseket, különféle, elég sokat változtatott írói név alatt (Bodroghy Szabolcs, Pogány Csaba, Vajky Lehel). Tébécés volt. A második világháború előtt hosszabb ideig Dalmáciában élt, Dubrovnik környékén. Itt Don Albertóként ismerték.²

Nem teljesen véletlen, hogy a falu köztudatában Kálóczy Imre nevével fonódott össze a Bodroghy-féle dal szövege. Kálóczy krónikás költője volt a falunak. Minden apró eseményről verset írt. Természetesen a vízi-molnárlegény tragikus haláláról is:

A MOLNÁRLEGÉNY TEMETÉSE

Bokrétás kalappal a pajtasai el-elkísérik,
A harangok bús énekükkel azok is a sírig.
A leányok is virágokkal az utolsó útján,
Könnyeiktől ma a ruháik el-áztán:
A hosszú gyászmenet a trombitáktól zajos,
Piros pünkösöd napja fekete, bánatos.

Koporsóját követi tört, roskadozó
Édesanyja, a szavát hallani: fiam, eltávozó?!
Édesapja arcbarázdái csordultig könnyel,
Megtörtén csorog le, mellyel a por nyel el...
A nő testvérje ki keseregőn így siratá:
Aranyos testvérem el-mégy s itt hagyá?

A menyasszonya ki ma földig gyászba,
Zokogva kíséri el kedvesét a békesség honába.
Neked nyugtod lesz, de én majd sorvadám.
Nekem te voltál mindenem s itt hagyál?
Te voltál a Duna csillámló igaz gyöngye,
Te voltál a füzes partnak ékessége, tükre.

¹ — Hecskó Endre és Narainé szül. Pásti Mária (Gombos) útbaigazító információit ezúttal is köszönöm.

² — Herceg János író nyomravezető, jó néhány bajmoki megkérdezett, valamint Tóth Béla Szabadkán élő két nővérének adatszolgáltató információit ezúttal is köszönöm.

Tebenned magukat a habok szépítették;
Nyomajd a parton nefelejtsek díszítették.
Te is virág voltál, kelyhed tele mézzel,
Mely ma bánattal telt s innom kell...
Siratnak ma téged templomunk harangjai,
Elhallatszik messze, a trombiták szavai.

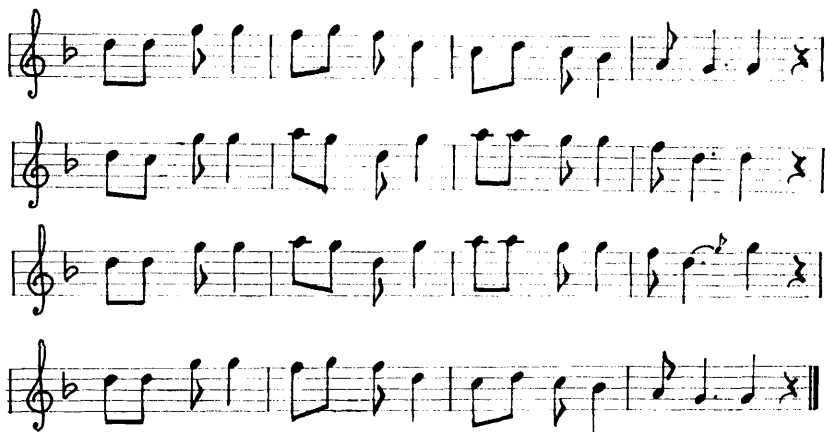
Messze megtörik pünkösdkor a csendet,
Másutt öröm a séta s ma nekem gyászmenet...
Hallod-e a zenét miként a Titanicot sírja?
Vele együtt szívem... mely sajjón súgja.
Légy nyugodt, hantod majd ápolom,
Bele nyugszom én is jegyesem, ha el-bírom.

Kérdés hogy elbírom-e ha utam arra visz el,
Hol ma egy malom áll s nem kretyetel.
Gyászol az is a végzetnek színhelyén,
Nyalják, kérdezzélik a habok, hol van a legény.
Nincs itt. Pihen, ma virág nőtt a sírján...
Isten veled Lajos édes, piros pünkösöd napján.

Mondtam már, Isten veled, de még egyet érted...
A nótádat elfújatom melyet úgy szeretted.
„Piros pünkösöd napján vártalak én téged.”
Én is téged, szívem, bár szavam alatt nem érted.
Gyűrűt akartál adni ugye? szép aranykarikát:
Helyébe mást hoztál, gyászos pünkösöd napját...

1940. V. hó 12-én³

Az esemény óta eltelt 37 év alatt csak a dallamon esett bizonyos változás. A „Tiszából a Dunába folyik a víz” címmel, Zentán, 1972-ben megrendezett népdalvetélkedő műsorába szándékosan beengedett dallam a gombosi menyecskekórus előadása szerint 5/8-os ütemű.

³ — Hogy az eredeti kézírathoz hozzájuttattott, Bori Imre segítségét köszönöm.

Ez a ritmus valószínűleg az összekapaszkodott ringással van kapcsolatban. Ebben a lánytáncokra emlékeztet. De a Bodroghy-féle dallam is erősen (és következetesen) pontozott. (Vajon lehetséges-e, hogy Bodroghy is 5/8-osnak „képzelte el” a *Reggeli Újságban* közölt dallamot?)

Ugyanezt a balladát Kovács Ilona és Matijejics Lajos is közreadták két dallammal (*Gombosi népballadák*, Hungarológiai Intézet kiadása, Újvidék, 1975.). Egyik a fentivel azonos dallamvezetésű, 4/4-es ütemű, „Moderato” jelzéssel (énekelte Tamaskó Rozália, 60 éves).

A zentai népdalvetélkedő előkészületei alatt más dallamon is szalagra került (gyűjtötte és lejegyezte Bodor Anikó):

Ez a dallam azonos a ballada a *Gombosi népballadákban* közölt második dallamával. Ez már jövevénydallam, más dalból került a Bodroghy-dallam helyébe. (A gombosi füzet gyűjtői, feltehetően az adatközlők szavai alapján szintén Kálóczy Imrének tulajdonították a szövegét: „Egy gombosi jellegű ballada, egy tragédia, kicsi falunk kubikos költőjének, Kálóci Imrének szerzeménye, a több száz közül az egyik gyöngyszem. 1940-ben a dunai vízimalom fogaskerekei összetörték Pásti Lajos tizennyolc éves gombosi molnárlegényt, és ez a tragédia adta a dal szövegét.”)

A szöveg 37 év alatt mit sem változott.

A nép nem kottából énekel. A dallam szájhagyományként, a szöveg feltehetően leírással, azaz írásban terjed.

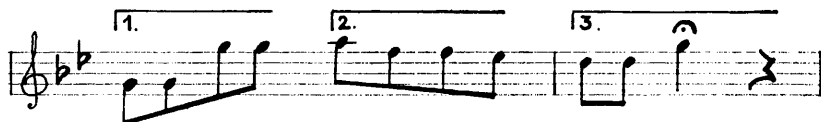
Hadd terjedjen. Munkánk erre véletlenül sem szándékozik hatni. Adalék csak a tárgy történet megismeréséhez.

EGY PONYVABALLADÁRÓL

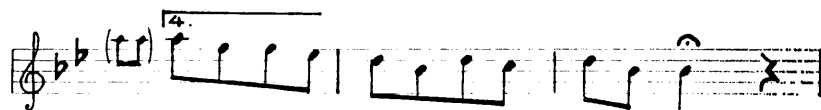
FÁTYOL IMRE NAGY BÉTYÁR VÓT A FALUBA

Énekelté: Bicskei Mihályné Balázs Ida, 44 éve

Parlando

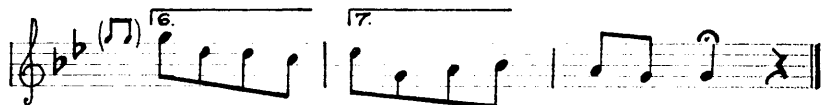
Fátyol Imre nagy betyár vót a faluba,

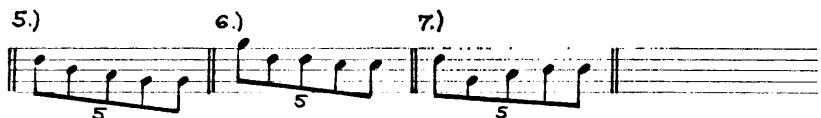
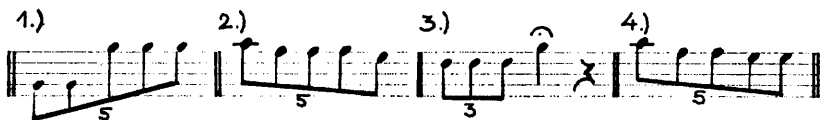
Sze-re-tő-je volt más szép asszonykájja,

Szép Viktuskat a zsandárok is szeretnék,

Nem egyezt, hogy a betyárok megverjék.

Zsandár mondja: Jaj lesz neked, te betyár!
 (mer csak) Egyszer léped át a babád kapuját!
 (a) Piros véred kijontom én a földre,
 (hogy a) Szeretődöt én ölelgethessem meg!

Mesés volt a szép menyecske csodára,
 Derék, piros-barna, kacér orcája,
 Aki látta gusztrust kapott mind rája,
 (mer) Göndör haja leért az ina hajlására.

Azt mondja a szeretője a betyárnak:
 — Vigyázzék kend (mer) lesbe (j)áll két zsandár majd!
 — Jó, hogy mondtad, szívem legszebb virágja,
 Fokosommal fejbeütöm azokat!

Alig várták, hogy az udvarra kilépjen,
 Hatlövetű fegyverrel lőtték őt meg,
 Piros vérbe összeesett azonnal,
 Szeretője hajnalig rá volt borulva.

(a) Szép menyecske megbeszélte (j)a zsandárral,
 (hogy) Ne vallja be, hogy mé lett a halála.
 Azt mondják, hogy (csak) az utcáról behozták,
 (a) Zsandárokat fokossal megtámadták.

Fátyol Imre felesége odaért ríva,
 (de) Ű se tudta mi történt az urával,
 Azt sem tudta, hogy az ura bétýár vót,
 (de) Gondolhatta, mer otthon hálni nem szokott,

Gyűjtötte: Tripolsky Géza Oromhegyesen, 1971.

Az eseményről az adatközlő így nyilatkozik:

„— Hol hallotta ezt a nótát?

— Én az öregapámtú, Balázs Józseftű.

— A Fátyol Imréről mit tud?

— Hát, a Fátyul Imrérű azt hallottam, hogy vót neki egy nagyon szép szeretője, egy Százi Vittuska. Oszta a felesége nem tudta. A zsandárok is nagyon szerették vóna, de az nem égyezett bele, hogy...

— Ide való volt a Fátyol Imre?

— Az is, még a Vittuska is. Annak is vót ura, a Százi Vittusnak is.

— Oromhegyesi lakos volt mind a kettő?

→ Igén, Oromhégýesi. No, most hogy ez így törtínt, vagy nem így vót?... Én az én öregapámtú így hallottam.

— Nem mondta, hogy körülbelül mikor történt?

— Nem tudom. Nem monták. Hogy pontosan mikó vót, nem tuggyuk, de akkó még olyan világ vót, hogy a zsandárok a nevüket nem tutták léírni. Mer vót egy sógorom, az csendőr vót, vagy zsandár vót, oszt a nevit nem tutta léírni. Hát abba a világba vót.”

Egy korabeli újság (Bácska, 1890) az eseményről a balladától merőben eltérő hangnemben ad hírt:

EGY HÍRES LÓKÖTŐ HALÁLA

Április hó 25-e mindenkor nevezetes nap lesz Ó-Kanizsa és környéke lakosságának, mert e napon szabadult meg a lókötők díszpéldányától, Fátyol Imrétől. Fátyol Imre és társai messze-messze vidékekre el-elvándultak, s a nem eléggé őrzött lovat, farka juhnyáját tulajdonították el. Hogy Fátyol hányszor és hány helyről emelt el egyetmást, hogy mennyiszor volt csendőrkézen, csendőrök körmei között, s űlt a járásbíró-ság börtönében, annak leírása hasábokra terjedne; egy szóval kifejezve: számtalanszor... Többek között mint nevezetesen megemlítjük, hogy egy alkalommal Tóth József tetőhegyesi tanító bizott kocáját akarta elhajtani, de rajta vesztett, mert a tanító erősen megsőrézte puskájával... Ezt azonban semmibe se vette, és folytatta tovább mint jóraváló juhász a törvény által meg nem engedett mesterséget. A napokban a zentai határban eltűnt három darab juh, s hogy, hogy nem, a zentai csendőrség két közege őt vette szemügyre tetőhegyesi házában, valamint farkájánál kutatást akart foganatosítani. Fátyol, mint kinek mindenkor a legnagyobb rendben állott volna a szénája... a legerélyesebben tiltakozott eme becsületébe gázoló merénvlet ellen, s a buzgó csendőröket durva szitkokkal illette, és fenyegetőzött, ha el nem távoznak lakásáról... A csendőrök persze hogy nem ijedtek meg, s behatolni igyekeztek lakásába. Fátyol erre az egyik csendőrt galléron ragadta, ruháját leszakította, s a szolgálati fegyvert kezéből kicsavarni igyekezett, mire a csendőr hátralépett, és a támadót hasba lőtte. A golyó Fátyolon keresztül hatolt, melynek következtében egy óra múlva meghalt...

Az újság szerint a lakosság a hír hallatára, hogy Fátyol meghalt, „örömkönnyecket hullatott...” (Idézte Tóth István: *Betyárvilág a Tiszavidéken*, Magyar Szó — Tiszavidék, 1975. szept. 18., 11. old.)

A dalszöveg, az adatközlő s a korabeli újságcikk összevetése számunkra három szempontból érdekes:

A balladaköltő s az újságíró lényegesen eltérő álláspontonról ítéli meg ugyanazt az eseményt, melynek a magva egy oromhegyesi betyár lebukása s megöletése. Ez a különbség nemcsak a hangnemen tükröződik, sejlik fel és érződik át, hanem az esemény körülményeinek, lényegesen eltérő részleteinek leírásában is. Nem finom, „bőr alatti” hozzáállás-különbségről van itt szó, hanem a két szemlélet nyíltan, kereken, tárgyi adatokban tér el egymástól. S ha hozzászámítjuk azt is, hogy e feltehetően vásári célokra született ponyvaballada költője valószínűleg nem elsősorban társadalom-politikai meggyőződésből áll másként az esemény megformálásához, mint az újságíró, hanem csak azok ízléskövetelményét követve, akiket kiszolgált, mert olyan szempontból kellett érdekessé tenni a fabulát, hogy akiknek íródott, a vásári népnek (s nem a nyájas olvasónak) tetsszen, a szemben álló társadalmi különbségek az esemény mögött akkor is nyilvánvalóak. Sőt, tulajdonképpen egymás fényében válnak plasztikussá, szinte láthatóvá, kitapinthatóvá. A ballada betyárpartisága az újságcikk szélsőségesen hivatalos társadalom- azaz hatalom-

párti álláspontjával szembeállítva tűnik csak igazán elő a vers romantikusan túlzó, képmagyarázó, sokszor logikátlan filmkockái mögül. A lelőtt betyárra „szeretője hajnalig rá volt borulva”, de közben „megbeszélte a zsandárral”, hogy csak úgy, „az utcáról behozták” stb.)

Az újsághír Fátyol Imre betyárkodásainak szentel részletes figyelmet. A vers mindezt azzal intézi el, hogy „nagy betyár vót a faluba”, s a hatalommal emberi, (férfi) mivoltában kerül összeütközésbe, s ezért ölik meg. Betyár volta ebben nem mint ok, hanem mint alkalom, mint motiváció, népi nyelven szólva szinte csak mint kifogás játszik szerepet.

Az esemény minden jel szerint erősen összefonódott, valós részleteinek ismerete feltehetően sok érdekes relációt világíthatna meg. Az, hogy melyik írás áll közelebb a valósághoz, melyik tükrözi hívebben az eseményeket, sok mindenre rámutathatna, de ez a szemben álló két híradás egymástól való távolságát mérve másodlagosnak tűnik.

Formai szempontból a balladaszöveg kiáltóan vásári ponyvaballada. A vele való foglalkozásra nincs elég esztétikai indok.

Érdekesebb adat az *esemény pontos dátuma*: 1890. április hó 25-e. Eszerint a betyárgyilkolás nem egészen fél évvel esett későbbre, mint egy másik balladává énekelt gyilkosság ugyanezen a tájon, a közeli „váraszon”, Zentán. (1891. november 17-én Piszár Pali módos gazdalegény kocsmái verekedés folytatásaként megölte Kazinczi Ferenc szintén módos gazdalegényt. Az erről költött balladát több változatban lejegyeztük. Bővebben lásd: „Emberek, sorsok, balladák”, HITK. III. évf. 1971. 7. sz.).

Az időbeli s térbeli közelség szinte magától vet fel néhány kérdést: Lehet-e a két balladaszöveg költője, megindítója azonos személy? Amennyiben az, hogy vált az elsőből helyi népballada több változatban, s az itt közölt másik miért maradt meg vásári szinten? Annál is inkább, hisz a Piszár Pali—Kazinczi Ferenc-ballada tárgyát képező esemény voltaképpen szimpla gyilkosságügy, míg Fátyol Imre halála körül jóval több nagyobb feszültségű, szinte alapfokú balladai részlet torlódik össze. (Csak a két hír adatai alapján is egy drámára való, bonyodalmakkal, törésekkel.) A két ballada közti stíluskülönbségek mégis akkorák, hogy nehéz lenne azokat a megtett út, a terjedés alatt esett változásoknak tudni be, azt is csak az egyik esetben. A Fátyol Imre-ponyvaballada ismeretlen költője tehát nem látszik azonosnak a Piszár Pali-ballada költőjével az idő- s a térközelség ellenére sem.

A Fátyol Imre-ballada *dallama* parlando ütemű, régi stílusú dallam. Vidékünkön erősen elterjedt, s változatai viszonylag könnyen gyűjthetők ma is. Ma főleg epikai és pásztor (juhász) szövegeket kísér. Több változatban is lejegyeztük.

Az újabb keletű, főleg helyi eseményeket megéneklő balladák általában ismert dallamokra születnek. Ez történt a Fátyol Imréről szóló ponyvaballada esetében is.